

kötés: 82 kötetnyi latin írás az ország megyéiről (Notitia Hungariae). A hatalmas mű első része a kilenc Dunán inneni vármegyét öleli fel, a továbbiak javarészt még kéziratban vannak. Bennük Bél Mátyás az akkori Magyarország egyetemes rajzát adja, politikai és fizikai földrajzi, történeti, nyelvtörténeti, néprajzi, természetrajzi és gazdasági vonatkozásokban. Nemcsak szövegével, de értékes térképmellékleteivel is általános érdeklődést keltett.

A *dulcis Pannoniának* (édes Magyarországnak) és a *cara patria*-nak (kedves hazának) lelkes leírója hatalmas munkáját korán megromlott egészségi állapota miatt nem fejezhette be. 1749-ben ötszáz forintnyi évi díjjal nyugalomba helyezték. Nem sokkal utána, 1749. augusztus 29-én a németóvár—pozsony-i úton — még mielőtt kocsija Pozsonyba ért volna — meghalt.

Nemes feladatot teljesített a pécsi Mecseki Ércbányászati Vállalat és főleg annak jogtanácsosa, *dr. Marton István*, amikor az egykori kastély — most már Bél Mátyás-turistaszálló — falára pirogránit emléktáblát állíttatott *Fürtös György* pécsi keramikus Zsolnay-eozinból készített Bél Mátyás portréjával. Ez alkalommal a Magyar Tudományos Akadémia 1978. szeptember 28-án a balatonkeresztúri községi tanács nagytermében emlékülést is tartott, amelynek gazdag műsorában *Keresztury Dezső* akadémikus. Állami- és Herder-díjas költő mondott avató beszédet, és leplezte le a következő szövegű emléktáblát:

*Bél kutatott, hogy feltárhassa, mi él e hazában,
S megdült tájain újra virulhasson Magyarország.
(Keresztury Dezső, 1978.)*

A nagy magyar tudós kutató emlékére, aki 1731 és 1735 között többször időzött ebben a házban, s az első tudományos értékű leírást hagyta ránk községünkéről és a Balaton vidékéről.

Dr. Tóth István

Helytörténeti gyűjtemény Leninvárosban

Leninváros hazánk egyik legfiatalabb, sorrendben 66. városa. Ezt a rangját az 1950-es évektől mindinkább terjeszkedő, Tiszaszederkény és Tiszapalkonya községek mellett létrejött ipari település 1966 tavaszán nyerte el. A szántóföldeiből kinőtt, ma már csaknem 20 ezer lakost számláló város 1970. április 22-én felvette *V. I. Lenin* nevét.

A dél-borsodi tájon, pontosabban a Tisza és a Sajó találkozásának szomszédságában fekvő település múltja (az évek számát tekintve) csekély. Közel 25 éve fogtak az első jelentős ipari létesítmény (a Tiszapalkonyai Hőerőmű) és nyolcvanhat családot befogadó lakótelep építéséhez.

A mai város környékének történelmét vizsgálva azonban feltárul a vidéken már jóval a honfoglalás előtt megtelepültek több ezer éves múltja. Tiszaszederkény (a napjainkban úgynevezett Óváros) és Tiszapalkonya határához közel a régészek az újkőkori idejéből származó, emberek által készített és használt gazdasági eszközöket s az ősi kultuszok nyomait is fellelték. Az archeológiai kutatások alapján világosan megfigyelhetők a különböző kultúrák egymást váltó csoportjainak „életjelei”, a bronz- és vaskorszakon át egészen a népvándorlásig.

A tárgyi emlékek mellett írásos nyomok is utalnak a terület múltjára. A bizonyítottan Árpád-korban létrejött Tiszaszederkényre vonatkozó első lejegyzett emlék 1268-ból való. Itt *Villa Scederkyn* néven szerepel a település, melyet később, az 1300-as években *Ernye* bán, az Ákos-nemzetség leszármazottja uralt. A XV. századtól az Onod várát és tartozékait bitorló *Czudarok* és *Rozgonyiak* fennhatósága alá tartozott. A XVI. század folyamán előbb *Perényi*-birtok, később pedig *Báthori István* uradalmának része. Aztán ismét gazdát cserélve a *Forgách*, majd a *Rákóczi*-család birtokait összeíró jegyzékekben szerepel. Utóbbi évtizedek kutatásai nyomán vált ismertté, hogy Szederkény és Palkonya is az úgynevezett „Sajó-Hernádmelléki hajdútelepek” sorába tartozott. A török által még a XVII. században is többször felűlt községekbe *Lórántffy Zsuzsanna* 1651-ben hajdú családokat telepített. A Rákóczi vezette szabadságharc során a hadviselés vállalt kötelezettsége mellett ismét pusztulás

